Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1987/88:2

om semester

AU
1987/88:2

Sammanfattning

I betänkandet behandlas olika frågor om semester. Det gäller bl.a. en teknisk översyn av semesterlagen i förenklingssyfte, inrättande av en semesterlönefond, villkoren för sparad semester samt en översyn av semestervillkoren för vissa jordbrukare.

Samtliga motioner avstyrks av utskottet främst med hänvisning till det pågående arbetet i den av regeringen tillsatta semesterkommittén. Till betänkandet har fogats två reservationer från vänsterpartiet kommunisterna och ett särskilt yttrande från moderata samlingspartiet.

Motionerna

1986/87:A251 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander (c) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att kommittén (1985:4) för översyn av semestervillkoren får tilläggsdirektiv att även behandla semesterfrågan för Sveriges animalieproducenter i enlighet med de riktlinjer som anförts i motionen.

1986/87:A730 av Lars-Ove Hagberg m.fl.(vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar att semesterledighet skall kunna tas ut även under juni–augusti och antar följande förslag till ändring i semesterlagen (1977:480) att gälla från den 1 juli 1987:

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
21 §	
Önskar arbetare samtidigt få ut minst fem sparade semesterdagar, skall dessa och hela semesterledigheten för semesteråret utgå i en följd, om ej annat har avtalats.	Önskar arbetare samtidigt få ut minst fem sparade semesterdagar, skall dessa och hela semesterledigheten för semesteråret utgå i en följd, om ej annat har avtalats. *Arbetare har även rätt att ta i anspråk sparade semesterdagar under juni–augusti i anslutning till huvudsemestern.*

1 *Riksdagen 1987/88. 18 saml. Nr 2*

1986/87:A732 av Margareta Andrén (fp) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär att den kommitté som 1985 tillsatts för översyn av semestervillkoren får tilläggsdirektiv att även behandla semesterfrågan för Sveriges animalieproducenter.

1986/87:A734 av Alf Wennerfors m.fl.(m) vari yrkas

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående översyn av semesterlagen (1977:480).

1986/87:A744 av Lars Werner m.fl.(vpk) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om alla människors rätt till och behov av semester.

Motiveringen återfinns i motion 1986/87:Kr420.

Bakgrund

Nuvarande lag om semester är från år 1977. Lagen ger arbetstagarna rätt till 25 semesterdagar under semesteråret. Detta löper från den 1 april till den 31 mars. Rätten till ledighet behöver inte ha tjänats in i förväg, men för att få ut semesterlön måste arbetstagaren ha tjänat in sådan lön året före semesteråret, det s.k. intjänandeåret. Lagens regler innebär alltså att man kan få semesterledighet utan semesterlön.

Semesterlönen uppgår till 12 % av den lön som arbetstagaren har uppburit under intjänandeåret. Av betydelse för semesterlönens storlek är även bestämmelserna om semesterlönegrundande frånvaro. Sådan frånvaro gäller bl.a. ledighet för viss utbildning, militärtjänst, civilförsvarstjänstgöring samt invandrares ledighet för grundläggande svenskundervisning.

Lagen ger rätt till sammanhängande semesterledighet om minst fyra veckor under sommarmånaderna. Möjlighet finns att spara semesterdagar till kommande år. Om ej annat avtalats kan arbetstagaren ta ut de sparade semesterdagarna och det aktuella årets semesterledighet i en följd.

Semesterlagen innehåller såväl bestämmelser som är tvingande som bestämmelser som kan ersättas av föreskrifter genom kollektivavtal.

Regeringen bemyndigade i augusti 1985 arbetsmarknadsministern att tillsätta en kommitté för översyn av semestervillkoren (dir. 1985:41). Kommitténs huvudsakliga uppgift är att kartlägga semesterförmånernas variationer mellan olika arbetstagargrupper samt överväga en utjämning genom lagstiftning. I direktiven pekas i det avseendet på att stora grupper av arbetstagare genom avtal är tillförsäkrade väsentligt längre semester än som följer av lagen. Därvid nämns offentligt anställda och tjänstemän på den privata arbetsmarknaden. Även andra frågor skall övervägas, bl.a. den enskildes möjligheter att påverka semesterns förläggning samt frågan om en utökad rätt att spara en del av semestern och förenklade regler för sådant sparande.

Kommittén har också att pröva om det går att sammanföra olika slag av befintliga ledighetsregler till ett mer generellt system, så att t.ex. ledighet utöver reguljär semester ersätts från en gemensam fond för hela arbetsmarknaden.

Utskottet

I fem motioner förs fram förslag till ändringar i semesterlagen.

I motion 1986/87:A734 av Alf Wennerfors m.fl. (m) föreslås en *översyn av semesterlagen*. Motionärerna framhåller att semesterlagen är ohanterlig. Även om tillkomsten av kollektivavtal på större delen av arbetsmarknaden har kunnat skapa en rimlig hantering av frågor rörande de anställdas semester, drabbas många företag som inte har ständig tillgång till juridisk expertis av tolkningssvårigheter. Även inom regeringskansliet tycks finnas en insikt om det angelägna i att göra semesterlagstiftningen enklare och mera lättfattlig. Trots detta har inte semesterutredningen fått direktiv att utreda de tekniska frågorna. Det är därför nödvändigt med en skyndsam översyn av semesterlagen i förenklingssyfte.

Som ovan nämnts pågår en översyn av semesterlagen i en av regeringen utsedd kommitté med bl.a. de politiska partierna representerade. Enligt vad utskottet inhämtat innefattar arbetet även tekniska frågor, som t.ex. förenklingar i lagspråket. Motionärernas önskemål kan sålunda anses vara tillgodosett, varför motionen avstyrks i denna del.

I motion 1986/87:A744 av Lars Werner m.fl. (vpk) föreslås *inrättande av en allmän semesterlönefond m.m.*. Motionärerna framhåller att det finns stora grupper av befolkningen som inte har någon semester alls, bl.a. arbetslösa, långtidssjuka och dubbelarbetande. Därutöver finns många människor som inte har råd med en meningsfull semester. Det är därför angeläget att ett semesterstöd införs, t.ex. i form av en allmän semesterlönefond. Införandet av en sådan fond skulle möjliggöra semester för en större andel av befolkningen än hittills.

Frågan om en semesterlönefond har behandlats av riksdagen tidigare, bl.a. i samband med regeringens skrivelse till riksdagen 1984/85:67, i vilken det framhölls att en sådan fond är en viktig reformfråga men att vissa andra semesterreformer borde ha förtur. Riksdagen gjorde ingen annan prioritering (AU 1984/85:6, rskr. 1984/85:29).

Med hänvisning härtill samt till det pågående arbetet i semesterkommittén avstyrker utskottet motion 1986/87:A744 i denna del.

I motion 1986/87:A730 av Lars-Ove Hagberg m.fl. (vpk) begärs vidare *ändring av semesterlagens bestämmelser om sparad semester*. Motionärerna föreslår att riksdagen skall anta ett i motionen framlagt förslag till ändring av 21 § semesterlagen innebärande att en arbetstagare som har sparad semester skall ha rätt att ta ut de sparade semesterdagarna i anslutning till huvudsemestern under månaderna juni–augusti. Motionärerna hänvisar till ett avgörande i arbetsdomstolen som innebär att den ordinarie semestern måste förläggas antingen till de första veckorna i juni, varvid den sparade semestern påbörjas sista veckan i april, eller måste den ordinarie semestern förläggas till augusti månad och den sparade semestern tas ut därefter. Om den ordinarie semestern t.ex. infaller i juli månad, har arbetstagaren inte rätt till sammanhängande ledighet. Detta kan enligt motionärerna inte överensstämma med andemeningen i semesterlagen. Motionärerna anser därför att 21 § i semesterlagen bör omarbetas så att det klart framgår att det är den semesterberättigade själv som bestämmer om den sparade semestern skall

utgå tillsammans med huvudsemestern.

Som ovan nämnts pågår för närvarande en översyn av semesterlagen. I det arbetet ingår bl.a. frågorna om den enskildes möjligheter att själv påverka förläggningen av semestern för såväl längre perioder som enstaka dagar liksom i vilken grad arbetstagarna kan utnyttja möjligheterna att spara den femte semesterveckan till längre sammanhängande ledighetsperioder. Med hänvisning härtill avstyrks det aktuella yrkandet i motion 1986/87:A730.

I två motioner yrkas att semesterkommittén får tilläggsdirektiv att även göra *en översyn av semesterförhållandena för Sveriges animalieproducenter.*

I motion 1986/87:A251 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander (c) refereras en SCB-undersökning enligt vilken lantbrukare med djur i medeltal är lediga endast 22 dagar per år. Som jämförelse nämns att en arbetstagare med fem veckors semester genomsnittligt är ledig 139 dagar per år. Motionärerna anser att en semesterreform för Sveriges mjölkproducenter skulle få flera positiva konsekvenser. Här nämns bl.a. minskade sociala klyftor, ökade möjligheter att få morgondagens generation att gå in i näringen, avsevärd sysselsättningseffekt i glesbygderna samt minskad sårbarhet inom lantbruket. Enligt motionärerna finns organisationsapparaten för en sådan reform i nuvarande system i form av Lantbrukarnas avbytartjänst.

Även i motion 1986/87:A732 av Margareta Andrén (fp) belyses lantbrukarnas semesterförhållanden med statistik och beskrivs de fördelar som skulle följa av en semesterreform. I motionen nämns också att böndernas intresse för avbytartjänsten har ökat samt att den inledda försöksverksamheten med längre sammanhängande semester möter stort gensvar. Bristen på avbytare är dock akut.

Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna beträffande jordbrukarnas behov av semester. Den nuvarande semesterlagstiftningen är emellertid inte tillämplig på jordbrukare, eftersom de inte är arbetstagare i lagens mening. Enligt underhandsuppgift från semesterkommittén kommer utredningen sannolikt ej att behandla jordbrukarnas semesterförhållanden på grund av att jordbrukarna inte omfattas av semesterlagen.

Frågan om semestervillkoren för jordbrukare har behandlats vid flera tillfällen de senaste åren av såväl arbetsmarknadsutskottet som jordbruksutskottet i anslutning till bl.a. motioner om det s.k. avbytarsystemet som är av central betydelse för jordbrukarnas möjlighet till ledighet. Arbetsmarknadsutskottet framhöll hösten 1984 vikten av att jordbrukarna får samma möjligheter till semester som andra företagare. Utskottet ansåg därför att det var väsentligt att avbytarsystemet byggdes ut. I övrigt anslöt sig utskottet till den bedömning jordbruksutskottet redovisat i sitt yttrande till arbetsmarknadsutskottet (1984/85:1 y). Detta innebar att takten i uppbyggnaden av avbytarsystemet får anpassas till de medel som årligen kan avdelas för detta ändamål genom jordbruksprisöverenskommelserna. Därutöver täcks kostnaderna för avbytarsystemet genom avgifter från dem som anlitar tjänsterna. Med hänvisning härtill avstyrkte arbetsmarknadsutskottet den aktuella motionens krav på utbyggnad av avbytarsystemet (AU 1984/85:6).

Med samma motivering avstyrkte jordbruksutskottet våren 1985 en motion där man yrkade på ett principbeslut om att tillförsäkra landets mjölkproducenter möjlighet till fem veckors semester (JoU 1984/85:33 s. 42).

Utskottet har inhämtat att Lantbrukets avbytartjänst år 1986 startade en försöksverksamhet med semester för jordbrukare på initiativ av bl.a. Lantbrukarnas Riksförbund (LRF). Försöksverksamheten planerades pågå i tre distrikt under perioden 1986–1988. För att få vidare erfarenhet utökades emellertid försöksverksamheten till ytterligare nio distrikt den 1 januari 1987. Vid det utvidgade försöket vill man pröva faktorer såsom avbytartaxa och semesterlängd samt den administrativa organisationen av semestersystemet. Utvärdering av samtliga semesterförsök beräknas ske under hösten 1988.

Med hänsyn till den pågående försöksverksamheten med semester för jordbrukare samt utskottets uppfattning att takten i uppbyggnaden av avbytarsystemet får avgöras i samband med jordbruksprisöverenskommelserna finner utskottet ej skäl att tillstyrka en utvidgning av semesterkommitténs uppdrag. Utskottet avstyrker med det anförda motionerna 1986/87:A251 och 1986/87:A732 i aktuella delar.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *översyn av semesterlagen*

att riksdagen avslår motion 1986/87:A734 yrkande 26,

2. beträffande *inrättande av en allmän semesterlönefond m.m.*

att riksdagen avslår motion 1986/87:A744 yrkande 2,

3. beträffande *ändring av semesterlagens bestämmelser om sparad semester*

att riksdagen avslår motion 1986/87:A730,

4. beträffande *en översyn av semesterförhållandena för Sveriges animalieproducenter*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:A251 yrkande 1 och 1986/87:A732 yrkande 2.

Stockholm den 20 oktober 1987

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Börje Hörnlund (c), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Charlotte Branting (fp), Sonja Rembo (m), Inge Carlsson (s), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c), Lars-Ove Hagberg (vpk), Mona Sahlin (s), Anders G Högmark (m), Johnny Ahlqvist (s), Monica Öhman (s) och Erik Holmkvist (m).

1. Inrättande av en allmän semesterlönefond m.m. (mom. 2)

Lars-Ove Hagberg anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "motion 1986/87:A744" bort ha följande lydelse:

Inrättande av en allmän semesterlönefond är en fråga som varit aktuell alltsedan slutet av 1970-talet. Bl.a. stod denna fråga i förgrunden för 1978 års semesterkommitté. Den 1 oktober 1981 beslutade emellertid den dåvarande regeringen att arbetet i 1978 års semesterkommitté skulle läggas ned. Kommittén hade då ännu inte avgivit något betänkande.

I september 1985 avlämnade Landsorganisationen (LO) en skrivelse till regeringen, där inrättande av semesterfonder återigen aktualiseras. Utskottet anser mot den bakgrunden att det är märkligt att denna fråga inte ingår i direktiven för 1985 års semesterkommitté.

Behovet av ett semesterstöd är lika stort i dag som när frågan tidigare väckts. Som framhålls i vpk-motionen 1986/87:A744 erbjuder en allmän semesterlönefond de bästa formerna för ett sådant stöd.

Mot den angivna bakgrunden bör riksdagen begära att regeringen i tilläggsdirektiv till semesterkommittén klart anger att inrättande av en allmän semesterlönefond skall innefattas i kommitténs uppdrag.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *inrättande av en allmän semesterlönefond m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:A744 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Ändring av semesterlagens bestämmelser om sparad semester (mom. 3)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Som ovan" och slutar med "motion 1986/87:A730" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till uppfattningen i vpk-motionen A730 att rättsläget beträffande arbetstagare som har sparat semester bör ändras genom att riksdagen antar det i motion A730 framlagda lagförslaget. Bakgrunden till förslaget är ett avgörande i arbetsdomstolen som visat att arbetstagare i dag inte har någon ovillkorlig rätt att ta ut den sparade semestern under sommarmånaderna. Arbetstagare som har sparat semesterdagar kan hindras av arbetsgivaren att ta ut den sparade semestern i anslutning till en huvudsemester, som lagts i juli. Detta strider mot de tankar på att ge arbetstagarna möjlighet till en lång, sammanhängande semester som ligger bakom reglerna om sparad semester. Rättsläget på denna punkt bör ändras genom att riksdagen antar det i motion 1986/87:A730 framlagda lagförslaget.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *ändring av semesterlagens bestämmelser om sparad semester*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:A730 antar följande lagförslag:

Förslag till
Lag om ändrad lydelse av 21 § semesterlagen (1977:480)

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
21 §	
Önskar arbetstagare samtidigt få ut minst fem sparade semesterdagar, skall dessa och hela semesterledigheten för semesteråret utgå i en följd, om ej annat har avtalats.	
	Arbetstagare har även rätt att ta i anspråk sparade semesterdagar under juni–augusti i anslutning till huvudsemestern.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Särskilt yttrande

Översyn av semesterlagen (mom. 1)

Sonja Rembo, Anders G Högmark och Erik Holmkvist (alla m) anför:

Den nuvarande semesterlagen från år 1977 betraktades redan vid sin tillkomst som ohanterlig. I uppdraget till 1985 års semesterkommitté ingår också att följa tillämpningen av lagen. Vi vill understryka vikten av att förslagen kommer att innefatta en förenkling av semesterlagen såväl vad avser regelverket som lagspråket.

gotab Stockholm 1987 13828